

Torka aldrig tårar utan handskar

Av Jonas Gardell

Fördjupningsmaterial av Frida Darj

Om boken

Det här är berättelsen om ett antal vänner på 80-talet som var varandras familj i en tid då ingen annan fanns där för dem. Just som de för första gången försöker leva med en liten gnutta stolthet i sina liv börjar de insjukna och dö i en mystisk ny sjukdom som tidningarna döper till Bögpesten.

En kärlek som kommer att kosta dem allt.

Det som berättas i *Torka aldrig tårar utan handskar* har hänt. Det är en svindlande, episk roman om en stad och en tid, om kärlek, vänskap och svek i ett universum att förlora sig i, och när man kliver ut på andra sidan är man inte riktigt densamma.

Om handledningen

Den här handledningen är ett stöd för dig som lärare när du arbetar med *Torka aldrig tårar utan handskar* av Jonas Gardell. Du som lärare kan både använda handledningen för att arbeta igenom flera av bokens teman, eller plocka enskilda övningar som du tycker passar din klass.

Tänk på!

När du arbetar med frågor som rör hbtqi eller hiv, tänk på att det finns elever i klassrummet som berörs direkt eller indirekt. Någon i klassen kan till exempel vara hbtqi-person eller ha en släkting eller vän som lever med hiv. Det kan annars vara lätt att prata om hbtqi och hiv som något som rör ”någon annan”.

Innan läsningen:

- Titeln: Vad tror ni boken handlar om utifrån titeln? Associera tillsammans. Exempelvis: Sjukdom, död, sorg. Någon behöver tröst, handskarna betyder att det finns en rädsla att komma nära eller bli smittad.
- Omslaget: Titta på omslaget i sin helhet. Beskriv vad ni ser. Vad får ni för känsla av omslaget? Vad associerar ni till bilden, och till bilden och titeln tillsammans?

Börja läsa

Läs sida 9–12 högt för eleverna eller låt dem läsa enskilt. Be dem sedan formulera varsin fråga utifrån sidorna ni läst tillsammans. Varför är den äldre sjuksköterskan så barsk? Vad

har hänt den unge mannen? Varför är han ensam? Är det någon skillnad mellan att läsa en bok om något som har hänt på riktigt och att läsa en bok som är helt påhittad? Diskutera frågorna eleverna har kommit på.

Efter läsningen:

- Låt eleverna skriva enskilt om något som fastnade hos dem under läsningen. Det kan vara en karaktär, en scen, en detalj eller något annat de minns särskilt tydligt.
- Gå sedan en runda i klassen där alla får berätta vad de valde och varför.

Syftet är att synliggöra att vi läser och upplever en bok på olika sätt. Vi lägger märke till olika saker och tar med oss olika erfarenheter in i läsningen. Därför kan samma bok få olika betydelser för olika läsare.

- Gå sedan igenom:
 - o Vad handlar boken om? Huvudhandling, bihandling.
 - o Vilket berättarperspektiv har romanen?
 - o Var utspelar sig romanen?
 - o När äger handlingen rum? Vilka olika tidslager finns i berättelsen?

Persongalleriet:

Hjälps åt att rada upp de mest centrala karaktärerna i boken. Hur skulle du beskriva personerna? Hur ser de ut? Vad tycker de om? Hur är de som människor? Vad går de igenom i boken?

Tema: Rättigheter och normer

Boken utspelar sig under en tid när hbtqi-personer inte hade samma rättigheter som heterosexuella cispersoner i Sverige. När homofobi och heteronormativiteten var stark. Samkönade par fick inte gifta sig, kunde inte vara vårdnadshavare och det fanns inget skydd mot diskriminering. Man riskerade både glåpord och våld. Det fanns inga stora Prideparader där partiledare och företag slogs om att få plats, och det fanns nästan inga offentliga personer som var öppett homosexuella.

Diskussion: Dubbelliv

Ett återkommande tema i boken är dubbelliv. De starka normerna gör att huvudkaraktärerna inte kan vara sig själva fullt ut utan att riskera konsekvenser. Det gör

att de i olika utsträckning lever dubbelliv. Det dröjer innan Rasmus kommer ut för sina föräldrar, Bengt lever mer dolt ju kändare han blir och Benjamin döljer sin relation med Rasmus från föräldrarna i flera år, eftersom han vet att det kommer kosta honom både familj och församling att komma ut. Det påverkar deras kärleksrelation, och Rasmus är förbannad över att vara "ingen" i sin älskades liv.

Dubbellivet blir också en grogrund för utnyttjande. När det inte finns öppna mötesplatser i dagsljus är man hänvisad till bakgator, pissoarer och parker. I mörkret ökar risken för övergrepp.

Dubbellivet följer dem in i döden. Älskare och pojkvänner raderas, och cancer blir dödsorsaken istället för aids. De väljer varandra som sin familj när den biologiska familjen inte vill kännas vid deras sexualitet, men på begravningen är det bara föräldrar och syskon som räknas.

Diskutera tillsammans:

- Vilka exempel på dubbelliv hittar ni i boken? (Läs t.ex. sida 427–432 om hur Benjamins dubbelliv tar form.)
- Återkom till persongalleriet, och då särskilt till kompisgänget: Rasmus, Benjamin, Paul, Reine, Bengt, Lars-Åke och Seppo. Vad får vi reda på om respektive persons uppväxt? Deras relation till sin familj?
- Hur påverkas de av homofobi och heteronormativitet? Exempelvis: Lars-Åke befinner sig länge i en ordlös väntan på att livet ska börja, Rasmus blir trakasserad av jämnåriga under uppväxten, Benjamins föräldrar iscensätter hans egen begravning när han kommer ut. Paul verkar minst påverkad på så vis att han är öppen, frispråkig och kompromisslöst sig själv, men även han drabbas av tidsandan.
- Vilka händelser och förebilder är viktiga för dem för att våga och kunna vara sig själva?

Övning: Rättighetsquiz

I boken beskrivs de första frigörelsedemonstrationerna och hur en gryende hbtqi-rörelse organiserar sig för synlighet, rättigheter och sociala mötesplatser. De rättigheter hbtqi-personer och andra minoriteter har idag har inte kommit av sig själva utan är följden av politisk kamp och personligt mod. Syftet med övningen är att ge kunskap om hbtqi-personers och andras rättigheter, och att ge perspektiv på hur nyvunna vissa rättigheter är. Då är det lättare att förstå att man kan påverka sin samtid.

När tror du att följande saker hände? Para ihop med rätt årtal.

- Homosexualitet slutade betraktas som en psykisk sjukdom efter att aktivister ockuperat Socialstyrelsen – 1979
- Förbjudet med våldtäkt inom äktenskapet – 1965
- Första kvinnan i riksdagen – 1921
- Transsexuella slutade tvångssteriliseras – 2013
- Samkönade par fick ingå äktenskap – 2009
- Sverige fick en ombudsman mot etnisk diskriminering – 1986
- Sverige fick en person med utländsk bakgrund som statsminister – har inte hänt
- Sverige fick en kvinna som statsminister – 2021
- Det upptäcktes att polisen i Skåne hade ett register över romer – 2013
- Sexualundervisning i skolan blev obligatorisk – 1955
- Man kan byta juridiskt kön utan att genomgå kirurgi – 2025
- Män som har sex med män får lämna blod - 2025

1. När ni rättat quizet, fråga eleverna:

- Var det något ni blev särskilt förvånade över?
- Vilket var lättast att gissa?

2. Visionera! Be eleverna att fundera tillsammans två och två:

- Vad finns det för lagar, regler och orättvisor idag som vi kommer tycka var helt knäppa om 50 eller 100 år? Eller 10?

3. Fördjupa:

Be eleverna välja en händelse och fördjupa sig i den. Hur kommer det sig att lagen ändrades? Vem eller vilka påverkade opinionen eller makthavarna? Hur gjorde de?

Tema hiv

Boken utspelar sig i Stockholm på 80-talet då hiv mer eller mindre var en dödsdom. Idag går det att behandla hiv så att viruset inte smittar och i Sverige är behandlingen kostnadsfri. Det finns också förebyggande medicin som minskar risken att få sjukdomen. Idag går det alltså att leva ett vanligt liv med hiv i Sverige.

Fakta om hiv:

Ta reda på fakta om hiv tillsammans.

- Vad är hiv?
- Vad är aids?

- I boken läser vi om vänner som inte vill dricka ur samma ölglas och Benjamins moster som dukar med papperstallrikar av rädsla för viruset. Ta reda på hur hiv överförs.
- Hur skyddar man sig bäst mot hiv? Vilka sexuella praktiker är säkrare och vilka innebär större risk för hiv och andra sexuellt överförbara infektioner?
- Hur testar man sig för hiv?
- Ta reda på mer om PrEP och PEP.

Hiv i världen:

Globalt är andelen som får hiv mycket högre än i Sverige. Det finns heller inte samma tillgång till medicinering – endast 77 % av de som får hiv globalt har tillgång till behandling (Källa Noaks Ark: [Hivstatistik 2025 - Noaks Ark](#)).

- Ta reda på mer om hur det är att leva med hiv i andra länder.

Diskussion: Hiv och stigma

Författaren beskriver hur hiv inte sågs som en neutral sjukdom som vissa delar av befolkningen råkade ut för. Sjukdomen sågs som ett straff för omoraliska handlingar. När hiv började spridas i Sverige drabbades främst homosexuella män, människor som injicerade droger och prostituerade. Sjukdomen sågs som en följd av individens handlingar och de som drabbades sågs därmed som medskyldiga till att just de insjuknat. Människor som var sjuka i aids beskrevs till och med som mördare – trots att de själva var döende på grund av viruset.

Det blir om möjligt ännu tydligare när man jämför med reaktionerna då ”oskyldiga” drabbades, som rubriken när ett barn smittats via blodtransfusion: ”Nu har det hänt som inte fick hända – en oskyldig har dött i aids!”

Författaren beskriver också hur bemötandet i vården många gånger var föraktfullt och omänskligt. Även när kunskapen om hur hiv överförs blir bättre fortsätter det dåliga bemötandet och rädslan. Det väcker frågor. Vilket samhälle vill vi ha? Ett som straffar de sjuka och svaga? Eller ett medmänskligt som torkar deras tårar?

Diskutera:

Läs sida 331–338 om hur hiv omskrevs i offentligheten och betraktades av samtiden på 1980-talet. Läs också sida 599–607 om Rasmus föräldrars reaktion när de får reda på att han är sjuk i hiv/aids.

- Varför är det så stort glapp mellan fakta och fördomar om hiv?

- Hur drabbar stigma de som insjuknar?
- Hur kan vi motverka stigmatisering av hiv?
- Vissa saker anses vara individens egna fel medan andra betraktas som en olycka där den utsatte bara är ett offer. Finns det några sjukdomar idag där den som drabbas anses få skylla sig själv? Eller andra samhällsfenomen? Skjutningar, beroendesjukdomar, psykisk ohälsa ...

Tema frizon

När Rasmus flyttar till Stockholm söker han upp olika mötesplatser för bögar och män som har sex med män som fanns i staden vid den tiden. Där lär han känna Paul som tar honom under sina vingar och introducerar honom för sitt sammanhang – och för Benjamin. I boken finns en rad frizoner där de unga killarna som många gånger flyttat till Stockholm från småorter för första gången kan vara sig själva – exempelvis badplatsen på Långholmens västra udde, bögkollektivet Kråkan, Pauls lägenhet och RFSL-mötesplatsen Timmy. De väljer sin nya familj, firar högtider ihop och tar hand om varandra när de inte kan vara sig själva inför sina ursprungsfamiljer.

1. Varför är de här platserna frizoner? Diskutera tillsammans. Exempelvis: För att bögar och hbtqi-personer är i majoritet, det finns ingen dömande omvärld att förhålla sig till, de kan vara sig själva fullt ut utan repressalier, de kan hångla eller ha sex utan att behöva smussla.
2. Be eleverna fundera en och en:
 - Vad är din frizon? Vad är det som gör att just det är din frizon?
 - Varför är det viktigt att ha en frizon?
 - Hur känns det att vara fri?
3. Många gånger kan normer och stereotyper göra så att vi känner oss instängda – motsatsen till en frizon. De av oss som besöker Pride säger ofta att frizoner är viktiga för att man slipper bli ifrågasatt och får uppleva hur det är att vara i majoritet för en stund. På generell samhällsnivå är det vissa grupper som har färre frizoner än andra, till exempel hbtqi-personer. Finns det andra grupper som har svårare att hitta en frizon? Varför är det så?

Jobba vidare

Hbtqi-historiska resurser för skolan från Forum för levande historia

- [Hbtqi-rättigheter genom historien-För elever - Forum för levande historia](#)
- [Demonstranter protesterade mot sjukdomsstämpel - Forum för levande historia](#)
- [Sighsten Herrgård - Forum för levande historia](#)
- [Hbtqi-personers levnadsvillkor och rättigheter i historien - Forum för levande historia](#)

Information om hiv: <https://noaksark.org/>